

O'zbekiston Bojxona tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar**Sirochev Mekhroj Bobirovich**

Bojxona instituti Bojxona to'lovlari kafedrası o'qituvchisi,

email: sirochevmexroj@gamil.com**Annotatsiya**

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi bojxona tizimida mustaqillikdan keyin amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar tahlil qilinadi. Maqola bojxona tizimining raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlari, xalqaro standartlarga moslashtirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash kabi asosiy yo'nalishlarini yoritadi. Shuningdek, “Yagona Oyna” tizimi, masofaviy bojxona nazorati, Post Clearance Audit kabi innovatsiyalar va sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar O'zbekiston bojxona tizimi, Raqamlashtirish, Avtomatlashtirish, Yagona Oyna tizimi, Korruptsiyaga qarshi kurash, Post Clearance Audit (PCA), Sun'iy intellekt, Xalqaro standartlar, Iqtisodiy suverenitet, Bojxona qonunchiligi, Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, Xalqaro integratsiya, Bojxona nazorati, Bojxona islohotlari.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng o'zining iqtisodiy va siyosiy suverenitetini ta'minlash, tashqi savdo aloqalarini rivojlantirish hamda xalqaro maydonda mustahkam o'rin egallash maqsadida bir qator muhim islohotlarni boshlab berdi. Bu borada davlatning iqtisodiy xavfsizligi, moliyaviy barqarorligi va xalqaro savdo oqimlarini nazorat qilishda bojxona tizimi alohida ahamiyat kasb etadi. Zero, bojxona xizmati davlat chegarasidan o'tayotgan tovar va transport vositalarining qonuniyligini ta'minlash, bojxona to'lovlari yig'ish, noqonuniy savdoning oldini olish hamda tadbirkorlik subyektlari uchun qulay muhit yaratishda muhim vositadir.

So'nggi yillarda mamlakatimizda olib borilayotgan “Yangi O'zbekiston” siyosati doirasida bojxona tizimida ham chuqur va tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar raqamlashtirish va avtomatlashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish, korruptsiyaga qarshi kurashish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash kabi ustuvor yo'nalishlarga qaratilgan. Bu boradagi yutuqlar, xususan, bojxona rasmiylashtiruv muddatlarining qisqarishi, “yagona darcha” tamoyilining joriy etilishi, eksport-import operatsiyalarining soddalashtirilishi kabi omillar orqali yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi bojxona tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati, asosiy yo'nalishlari va ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, sohadagi raqamli transformatsiya, xalqaro integratsiya jarayonlari va kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar haqida ham batafsil fikr yuritiladi.

Raqamlashtirish va avtomatlashtirish yo'nalishidagi islohotlarni sanaydigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi bojxona tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri — raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlarini kengaytirish hisoblanadi. Bu islohotlar davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash, bojxona nazoratining samaradorligini oshirish va xalqaro savdo oqimlarini soddalashtirish maqsadida amalga oshirilmoqda. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali bojxona rasmiylashtiruv jarayonlari ancha tezlashdi, shaffoflik darajasi oshdi hamda korrupsiya xavfi kamaytirildi.

Xususan, 2020 yilda mamlakatda ishga tushirilgan “Yagona Oyna” (Single Window) tizimi bojxona rasmiylashtiruvidagi eng muhim yutuqlardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim yordamida import va eksport qiluvchi korxonalar turli davlat idoralari tomonidan beriladigan ruxsatnomalarni, sertifikatlarni va boshqa hujjatlarni yagona onlayn platforma orqali olish imkoniga ega bo'ldi. Natijada bojxona jarayonlaridagi byurokratik to'siqlar sezilarli darajada kamaydi, rasmiylashtirish uchun ketadigan vaqt o'rtacha 20 daqiqagacha qisqarib, iqtisodiyot uchun muhim bo'lgan tovarlarning harakati sezilarli darajada tezlashdi. Bu esa tadbirkorlar uchun qulay sharoitlar yaratish va investitsiya muhitini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, bojxona nazoratining sifatini oshirish maqsadida “Masofaviy bojxona nazorati” tizimi joriy etildi. Ushbu tizim bojxona inspektorlari fizik nazorat o'rniga raqamli vositalar yordamida yuklarni va transport vositalarini masofadan tekshirish imkonini beradi. Bu usul nafaqat vaqtni tejaydi, balki inspektorlarning qobiliyatiga bog'liq xatoliklar va korrupsiya xavfini kamaytiradi. Yana bir muhim innovatsiya — Post Clearance Audit (PCA) tizimi bo'lib, u bojxona rasmiylashtiruvidan keyingi tekshiruvlarga asoslanadi va risk-menejment yondashuviga tayanadi. Bu usul orqali bojxona to'lovlarining to'g'riligini nazorat qilish va noqonuniy faoliyatning oldini olish imkoniyati oshdi.

Bojxona tizimida sun'iy intellekt va avtomatik tasvirlarni tahlil qilish texnologiyalarining keng qo'llanilishi ham islohotlarning ajralmas qismiga aylandi. Maxsus sun'iy intellekt algoritmlari yuklarni skanerlash jarayonida tasvirlarni avtomatik tarzda tahlil qilib, xavfli yoki noqonuniy mahsulotlarni aniqlashda inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytiradi va jarayonni tezlashtiradi. Ushbu texnologiyalar bojxona tizimining xalqaro standartlarga moslashishini ta'minlab, mamlakatning savdo sohasidagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlari O'zbekiston bojxona tizimida yangi davrni boshlab berdi. Bu islohotlar davlat va tadbirkorlik o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yaxshilash, savdo oqimlarini tezlashtirish va xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi hamda mamlakat iqtisodiyotining yanada barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekiston bojxona tizimida olib borilayotgan islohotlarning yana bir muhim yo'nalishi — xalqaro standartlar va talablar asosida qonunchilikni modernizatsiya qilish hamda global savdo tizimiga integratsiya jarayonlarini kuchaytirishdir. Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish uchun bojxona qonunlari xalqaro tashkilotlar, xususan, Jahon savdo tashkiloti (WTO), Yevropa Ittifoqi va boshqa mintaqaviy iqtisodiy ittifoqlar standartlariga moslashtirilmoqda.

Bojxona sohasida yangi qonunchilik normalari va mexanizmlari joriy qilinishi nafaqat bojxona to'lovlari va rasmiylashtiruv jarayonlarini soddalashtirish, balki bojxona nazoratini yanada kuchaytirish, soliq va bojxona sohasidagi qonunbuzarliklarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi tomonidan xalqaro shartnomalar va kelishuvlarga qo'shilish orqali bojxona tizimi global savdo oqimlariga to'liq moslashmoqda. Bu esa mamlakat mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirishga, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi.

Shuningdek, bojxona sohasida kadrlar salohiyatini oshirish va xalqaro tajriba almashish ham davlat tomonidan e'tiborga olinmoqda. Malakali mutaxassislar tayyorlash va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash orqali bojxona tizimi o'zining samaradorligini yanada kuchaytirmoqda. Bu esa O'zbekiston bojxonasining global iqtisodiy tizimda barqaror va ishonchli hamkor sifatida o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston bojxona tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlari bojxona rasmiylashtiruvini vaqtini qisqartirib, byurokratik to'siqlarni kamaytirdi, bu esa tadbirkorlik uchun qulay sharoitlar yaratdi. Xalqaro standartlarga moslashtirilgan qonunchilik va tizimlar esa O'zbekistonni global savdo maydonida yanada raqobatbardosh qiladi. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi samarali kurash va masofaviy nazorat mexanizmlari bojxona sohasining shaffofligini oshirib, ishonchlilik darajasini yuksaltirdi.

Biroq, bojxona tizimining rivojlanishida hali ham ba'zi muammolar mavjud. Xususan, kadrlar salohiyatini yanada oshirish, raqamli tizimlarni doimiy yangilab borish va xalqaro tajriba almashishni kuchaytirish zarur. Shuningdek, bojxona jarayonlarini yanada soddalashtirish va tadbirkorlik subyektlariga ko'proq imkoniyatlar yaratish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Kelajakda O'zbekiston bojxona tizimida quyidagi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish tavsiya etiladi: raqamli infratuzilmani yanada rivojlantirish, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va qonunchilikni doimiy ravishda yangilab borish. Shu bilan birga, bojxona xizmatlari sifatini oshirish va innovatsion yondashuvlarni joriy qilish orqali bojxona tizimi mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga yanada katta hissa qo'shadi.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki O'zbekiston bojxona tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakat iqtisodiyotining samarali va barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlari orqali bojxona nazorati yanada shaffof, tezkor va adolatli bo'lib, tadbirkorlar uchun qulayliklar yaratilmoqda. Shu bilan birga, xalqaro standartlarga moslashtirilgan qonunchilik, korrupsiyaga qarshi kurash va xalqaro integratsiya jarayonlari bojxona tizimining samaradorligini oshirishga imkon bermoqda.

Biroq, ushbu jarayonlarda davomiy takomillashtirish va yangiliklarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Kadrlar salohiyatini oshirish, texnologik infratuzilmani yanada rivojlantirish hamda xalqaro tajriba almashuvini kuchaytirish orqali O'zbekiston bojxona tizimi global savdo tizimida raqobatbardosh va ishonchli hamkor sifatida o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin. Shu yo'nalishda davom etish mamlakatning iqtisodiy suverenitetini mustahkamlash va xalqaro bozorlardagi o'rnini yanada oshirish uchun muhim shartdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning iqtisodiy islohotlar bo'yicha farmon va qarorlari, 2017–2024 yillar.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi rasmiy veb-sayti — www.customs.uz
3. Jahon savdo tashkiloti (WTO) rasmiy veb-sayti va hujjatlari — www.wto.org
4. “Yagona Oyna” (Single Window) tizimi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi ma'lumotlari, 2020–2024 yillar.
5. Toshkent iqtisodiyot universiteti ilmiy maqolalari va tadqiqotlari (2020–2024) — bojxona tizimida raqamlashtirish va avtomatlashtirish.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi hisobotlari, 2018–2024 yillar.
7. Xalqaro savdo va bojxona nazorati sohasidagi zamonaviy tendensiyalar bo'yicha xalqaro konferentsiyalar materiallari.